

WIC-kruiser de *Faam* (1714-1718)

(Ruud Paesie, 2023)

Voor de maritieme handhaving van het handelsmonopolie van de WIC rustten de bewindhebbers van Amsterdam kruisers uit die op de West-Afrikaanse kust patrouilleerden. Dit ter bestrijding van smokkelaars, lorrendraaiers genoemd.¹ In het najaar van 1714 besloten zij tot de aankoop van een nieuw fregat voor de bestrijding van de illegale goederen- en slavenhandel. In de daaropvolgende periode onderzochten verschillende commissarissen de mogelijkheden en in november 1714 bracht Cornelis Bors van Waveren, de Amsterdamse bewindhebber belast met de equipage, verslag uit. Hij informeerde de kamer dat in Zaandam het fregatschip de *Faam* te koop werd aangeboden. De vraagprijs van het 115 voet lange schip bedroeg 35.000 gulden. Daarnaast meldde Joan Althusius, de advocaat-generaal van de WIC, dat het Amsterdamse admiraliteitscollege het oorlogsschip *Tombago* voor een bedrag van 26.290 gulden te koop aanbood.² Dat was inclusief inventaris en verdubbeling van de scheepshuid, maar zonder geschut. Het laatstgenoemde fregat was in 1709 door sloopstimmermansbaas Jan van Reenen gebouwd en was met haar 108 voet lengte en 24 stukken geschut een van de kleinste oorlogsschepen van de admiraliteitsvloot. Na beëindiging van de oorlog verkeerde de Admiraliteit in grote financiële moeilijkheden en was zij genoodzaakt een deel van het scheepsbestand van de hand te doen.³

De Vlissingse lorrendraaier de *Witte Bijle* op de rede van Vlissingen

¹ Zie: R. Paesie, *Lorrendrayen op Africa. De illegale goederen- en slavenhandel op West-Afrika tijdens het achttiende-eeuwse handelsmonopolie van de West-Indische Compagnie, 1700-1734* (Amsterdam 2008)

² NA, WIC 369, Resoluties kamer Amsterdam, 13 november 1714.

³ J.R. Bruijn, *De admiraliteit van Amsterdam in rustige jaren 1713-1751* (Amsterdam 1970) 2, 5 en bijlage 1.

De kamer Amsterdam gaf de verantwoordelijke bewindhebbers het mandaat om met zowel het Amsterdamse admiraliteitscollege als met de twee scheepseigenaren van de *Faam*, te weten: Egbert Thesingh en Pieter de Clerq, te onderhandelen. Uiteindelijk kozen zij voor de *Faam* en werd het fregat voor een bedrag van 31.000,- gulden aangekocht.⁴ Daarna volgden de noodzakelijke vertimmeringen, zoals een verdubbeling van de scheepshuid en aanpassingen van het dek en werden de wanden van de kombuis voorzien van een vuurwerende bakstenenmuur. Oude zeilen werden versteld en uit het compagnieschip *Bosbeek* werden verschillende stukken geschut gelicht en vervolgens op de *Faam* geplaatst. Het fregat telde 34 stukken geschut. Nadat deze werkzaamheden waren voltooid, werd het schip door de ‘waterscheepsman’ over Pampus gesleept en vervolgens door een loods naar de rede van Texel overgebracht. Het compagnieschip werd voor een 115-koppige bemanning uitgerust. De kosten van uitreding, inclusief de gebruikelijke twee maanden handgeld voor de bemanning, bedroegen ruim 27.000 gulden. Daarmee beliepen de totale kosten van aankoop en uitreding van de *Faam* 58.670 gulden.⁵ Daar waren de uitgaven voor lading en gage van de bemanning nog niet meegerekend. De *Faam* heeft twee kruistochten naar de West-Afrikaanse kust ondernomen. In december 1718 vloog het schip tijdens een heftig treffen met twee Zeeuwse lorrendraaiers in de lucht, waarbij ruim honderd bemanningsleden de dood vonden.

Gezagvoerder van de *Faam* was de uit Delft afkomstige Jan van der Hoeven, die zelf ooit smokkelaar was geweest. Hij zou de meest succesvolle kruiserkapitein worden die de WIC in dienst heeft gehad en trad zeer slagvaardig op. Maar liefst dertien lorrendraaiers wist hij te veroveren en op te brengen. Ondanks beschuldigingen van diefstal en fraude bij de bestrijding van de smokkelhandel werd hij door de bewindhebbers beloond voor zijn succesvolle optreden tegen de smokkelhandel. Hij ontving een zilveren lampetschotel met een kan, waarin een gedicht ‘tot loff van de capitein Van der Hoeven gesneeden’ was.

Cowries en glaskralen: handelswaar van lorrendraaiers (Ruud Paesie)

⁴ NA, WIC 369, Resoluties kamer Amsterdam, 16 en 20 november 1714.

⁵ NA, WIC 1296, Aankoop en uitredingskosten van de *Faam*, 1714-1715.

A^o. 1715.

WEST-INDISCHE COMPAGNIE.

De Bewindhebberen van de Geotroyeerde West-Indische Compagnie ter Kamer Amsterdam / sullen by openbare Opbevinge aan de meest daar voor biedende Aerkopen / Een Extraordinair Welbeseyle FREGAT SCHIP, van Eers Hout gemaakt / genaamt APAM, lang ober Steben 88; voet / wpt by de eerste Balk voor 't groot Luyk binnen syn Huyt 24; voet / Hol in 't Ruyt by de eerste Balk voor 't grote Luyk op syn Uytwatering 11 voet 7 duym / 't Aerk by de eerste Balk voor 't grote Luyk / Hoog aan Boord 4 voet en 6 duym; de Balk aan Boord 5 voet; een open Schans / Hoog 5 voet en 10 duym.

'Een Welbeseyle Hoeker, genaamt Acra, lang ober Steben 75 voet / wpt by de eerste Balk voor 't grote Luyk binnen syn Huyt 20 voet 1 duym / Hol in 't Ruyt by de eerste Balk voor 't grote Luyk op syn Uytwatering 11 voet 5 duym.

Een Welbeseyle Fregat Scheepje, genaamt de Guineese Broeders, lang ober Steben 76 voet / wpt by de eerste Balk voor 't grote Luyk binnen syn Huyt 17 voet 4 duym / Hol in 't Ruyt by de eerste Balk voor 't grote Luyk op syn Uytwatering 8 voet 9 duym / de Balk Hoog aan Boord 4 voet 4 duym / en treet achter voor de Cajuyt neer 4 voet / alle Amsterdammer boeten / met alle syn Bonthout / Opstaande en Lopende Want / als het tegenwoordig aan Boord van de Schepen te zien is. De Schepen leggen in de Waal voor 't Dude West-Indisch Huys.

De Verkoping sal geschieden op Maandag, den 5 Augusty, 1715. ten Huysse van de Wed. Jan Neder, Castelyn in 't Nieuwe Heeren Logement, 's Avonds ten 6 uuren precys.

De Inventarisen sullen te bekomen syn by den Commies Hendrik Cramer, woont in 't Dude West-Indische Huys op Rapenburg.

Seg 't voort.

Achttiende-eeuwse kaart van Guinea, het handelsgebied van de WIC.

Chronologisch overzicht van de *Faam*

- 08-10-1714: Vergadering Heren X te Middelburg. Besluit tot het uitreden van twee kruisschepen. (Zeeland en Amsterdam). Aankoop van een fregatschip van 22 à 24 stukken geschut. (NA, WIC 4, fol. 58).
- 11-10-1714: Vergadering Heren X te Middelburg. Besluit tot het benoemen van gezagvoerders voor beide kruisers. Gage 70 gulden per maand en verering van een zilveren degen. Voor het volk 10 procent van het netto rendement van de veroverde smokkelschepen (NA, WIC 4, fol. 63).
- 16-10-1714: Vergadering kamer Amsterdam: Opdracht aan de commissarissen van de equipage tot de aankoop en laten maken van een fregatschip met 22 à 24 stukken geschut. (NA WIC 369, fol. 201).
- 13-11-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Verslag van commissarissen over de *Faam*, liggende bij Zaandam, 115 voet lang, vraagprijs 35.000 gulden. Tevens werd over het admiraliteitsschip *Tombago* besproken. (NA, WIC 369, fol. 238).
- 16-11-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Verslag over de onderhandelingen met de eigenaren van de *Faam*. (NA, WIC 369, fol. 243-244).
- 20-11-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Aankoop fregatschip de *Faam* voor 30.250 gulden (NA, WIC 369, fol. 248).
- 27-11-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Aanstelling van Jan van der Hoeven als kapitein van de *Faam*. (NA, WIC 369, fol. 253).
- 30-11-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Aanstelling van eerste stuurman Joria van der Doos en tweede stuurman Christoffel Paulus op de *Faam*. (NA, WIC 369, fol. 257).

- 04-12-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Aanstelling van de derdewaak Jurriaan Spander en derdemeester Johannes Petreus. (NA, WIC 369, fol. 263).
- 18-12-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Verzoek van Jan van der Hoeven omtrent het veroveren van lorrendraaiers en Portugese schepen tijdens de heen en terugreis en de benoeming van het scheepsvolk door hemzelf. De *Faam* zal met 112 à 115 koppen worden bemand. (NA, WIC 369, fol. 276-7).
- 21-12-1714: Vergadering kamer Amsterdam. Aanstelling van de eerste chirurgijn Hendrikus Gibonus en twee chirurgijn Lucas Campshaven. (NA, WIC 369, fol. 283).
- 25-02-1715: Aankomst van de *Faam* te Elmina. Van der Hoeven overhandigt een brief van de Heren X, geschreven op 12 oktober 1714. (NA, WIC 1296, missive van 12 april 1715).
- 28-04-1715: Brief van directeur-generaal Hieronimus Haringh aan Heren X over de verovering door de *Faam* van vier lorrendraaiers en één Portugees schip, dat deels werd geplunderd.
1. ***De Liefde*** (fregat, 16 stukken) van Middelburg. Schipper Daniel Brakman, bemanning 39 koppen. Waarde: 38.982 gulden.
 2. ***De Oranjeboom*** (fregat, 10 stukken) van Vlissingen. Schipper Jacob Vermaere, Vlissingen, waarde: 23.486 gulden.
 3. ***Juffrouw Catharina*** (fregat, 12 stukken) van Vlissingen, schipper Hendrik Kievit. Waarde: 10.949 gulden.
 4. ***De Rusteloze Galeij*** (snauw, 2 stukken en 2 bassen) van Zierikzee. Schipper Leendert Lodder. Waarde: 8.876 gulden.
Nossa Senhora Dopiadode e Socorre, schipper Juan Baretto Coares, Lissabon, 24 stukken en 70 koppen. (NA, WIC 102 fol. 519).
- Een vijfde lorrendraaiër werd kort daarna veroverd na vertrek van Elmina naar Axim.
5. ***De Zeeuwse Galeij*** (fregat, 18 stukken) van Middelburg. Schipper Jan Andriessen, bemanning 45 koppen. Waarde: 43.658 gulden. Het prijschip werd omgedoopt in: *Cormatijn*.
- Verder raakte de *Faam* met drie andere lorrendraaiers in gevecht. Vallen 5 doden en enige gewonden op de *Faam*.
1. ***Negotie Galeij*** (fregat, 24 stukken) van Middelburg. Schipper: Johannes Plas.
 2. ***Onbekende*** (fregat, 22 stukken) van Middelburg. Schipper: Lieve van der Baar.
 3. ***Adriana Catharina*** (fregat, 18 stukken) van Vlissingen. Schipper Pieter Geleijnse. (NA, WIC 1296, niet gepagineerd)
- 16-06-1715: 6. Verovering van de ***Deinsvliet***, (fregat, 12 stukken) van Vlissingen. Schipper Jan Bokhoorn, bemanning 27 koppen. Waarde: 37.670 gulden.
- 18-08-1715: 7. Verovering van de ***Juffrouw Maria*** (buis) van Amsterdam. Schipper Jan Maas, bemanning 16 koppen. Waarde: 4.070 gulden.
- 03-09-1715: 8. Verovering van het ***Herstel van Zeeland*** (fregat, 18 stukken) van Middelburg. Schipper Pieter Deinshout, bemanning 51 koppen. Waarde 51.974 gulden.
- 09-10-1715: 9. Verovering van de ***Anna Catharina*** (fregat, 22 stukken) van Middelburg. Schipper Klaas Leendersen, bemanning 47 koppen.
- 16-10-1715: Vertrek van de *Faam* vanuit Elmina naar Angola.

- 07-11-1715: 10. Verovering van de **Jonge Elseboom** (fregat, 14 stukken) van Middelburg. Schipper Pierre Thebeu, bemanning 30 koppen. Waarde: 18.617 gulden. Omgedoopt in: *Gelderland*. (NA, WIC 1297, brief 12 april 1716).
- 13-11-1715: 11. Verovering van de **Vijff Gebroeders** (fregat, 12 stukken) van Vlissingen na hevig gevecht (9 doden en 5 gewonden op de *Faam*). Schipper Jan de Moor. Waarde: 16.994 gulden. Omgedoopt in: *Zeelandia*. (NA, WIC 1297, brief 12 april 1716).
- 26-01-1716: 12. Verovering van de **St. Joseph Galeij** (fregat, 6 stukken) van Vlissingen. Schipper Jan van Ravenschot. Waarde: 7198 gulden. Omgedoopt in: *Vriesland* (NA, WIC 1297, brief van 12 april 1716).
- 22-02-1716: 13. Verovering van de **Koning van Pruijssen** (fregat, 28 stukken) van Vlissingen na hevig gevecht (6 doden en 15 gewonden op de *Faam*). Schipper Daniel Sanders, bemanning 66 koppen. Waarde f 60.133 gulden. Omgedoopt in: *Hollandia*. (NA, WIC 1297, brief van 12 april 1716).
- 06-06-1716: Repatriëring. Jan van der Hoeven ondertekent het cognossement voor de retourreis (NA, WIC 1297).
- 28-09-1716: Vergadering Heren X, Missive besproken van directeur generaal Haringh, 11 november 1715. Klachten omtrent Van der Hoeven. Onderzoekscommissie bestaande uit de bewindhebbers Boreel, Verpoorten en Bredeboss (NA, WIC 4, fol. 99).
- 15-10-1716: Vergadering Heren X, Bespreking van de requeste van de officieren en volk van de *Faam* over gage en 10 procent uitkering (NA, WIC 4, fol. 157).
- 17-10-1716: Vergadering Heren X. Besluit voor een geschenk voor Van der Hoeven (NA, WIC 4 fol. 171).
- 19-10-1716: Vergadering Heren X. Klacht over genomen goud van het schip de *Koning van Pruijssen* door Jan van der Hoeven werd besproken (NA, WIC 4, fol. 172). Tevens rekwest van Geertje Hendriks, vrouw van de gedeserteerde timmerman Gerrit Janssen van de *Faam* (NA, WIC 4, fol. 176).
- 01-12-1716: Vergadering kamer Amsterdam. Verzoek van Jan van der Hoeven en mededeling over veertien veroverde schepen. (NA, WIC 371, fol. 296).
- 22-11-1717: Vergadering Heren X. Geschenk, bestaande uit een zilveren lampetschotel en kan als geschenk voor Jan van der Hoeven, besluit 17-10-1716 (NA, WIC 4, fol. 245).
- 12-01-1718: Vertrek van de *Faam* uit Texel. (NA, WIC 1299).
- 12-03-1718: Aankomst van de kruisers *Faam* en *Hollandia* te Elmina (NA, WIC 1299). Vertrek op dezelfde dag naar Accra op zoek naar twee lorrendraaiers. (NA, WIC 1299, brief van 8 aug. 1718).
- 31-05-1718: Terugkomst van de *Faam* op de rede van Elmina en vertrek naar fort Frederiksburg.
- 05-06-1718: *Faam* en *Hollandia* gaan voor Axim voor anker.
- 08-06-1718: *Faam* en *Hollandia* gaan voor fort Frederiksburg voor anker.
- 10-06-1718: Het fort wordt gebombardeerd door de drie schepen.
- 11-06-1718: Na bombardement gaan manschappen met zes vaartuigen aan land. De groep wordt door Afrikaanse opstandelingen teruggeslagen: 38 doden en elf gewonden. Ook Jan van der Hoeven raakt gewond.
- 12-06-1718: *Faam* en *Hollandia* arriveren in Elmina. *Hollandia* gaat vervolgens ten noorden van Elmina kruisen. (NA, WIC 1299, brief van 8 aug. 1718).
- 24-06-1718: De *Faam* gaat wederom onderzeil en achter zeerovers aan.
- 19-07-1718: 14. Verovering van de **Kleijne Hoop** (fregat) van Zierikzee. Schipper Jacob IJmans. Waarde f 31.551. (NA, WIC 1299).

- 27-12-1718: De *Faam* en *Hollandia* raken in gevecht met twee zwaarbewapende Middelburgse lorrendraaiers, de fregatten *Jager* (Nicolaas van de Genugten) en *Vergulde Vrijheid* (David de Laa). De kruitkamer van de *Faam* wordt tijdens dat gevecht getroffen en explodeert. Van de 123 manschappen overleven er slechts zestien, waaronder de stuurman. Vier overlijden kort daarna. (NA, WIC 104, fol. 231-245).
- 14-01-1719: *Hollandia* gaat bij Elmina voor anker en bericht over het lot van de *Faam* (NA, WIC 104, fol. 236).
- 27-03-1719: Brief van directeur-generaal Willem Butler aan Heren X over het verlies van de *Faam*. (NA, WIC 104, fol. 231-247).

Door de *Faam* opgebrachte lorrendraaiers, 1715-1718

lorrendraaiers	plaats	type	geschut	datum	plaats	nieuwe naam	waarde (gulden)
<i>Juffrouw Catharina</i>	Vlissingen	fregat	12	13-02-1715	Cabo Palmas	<i>Commany</i>	10.949
<i>Oranjeboom</i>	Vlissingen	fregat	10	19-02-1715	Cabo Apolonia	<i>Chama</i>	23.486
<i>Liefde</i>	Vlissingen	fregat	16	21-02-1715	Cabo Apolonia	<i>Bercoe</i>	38.996
<i>Rusteloze Galeij</i>	Zierikzee	snauw	4	21-02-1715	Cabo Monte	<i>Rusteloze Galeij</i>	8.877
<i>Zeeuwse Galeij</i>	Middelburg	fregat	18	20-03-1715	Guinea	<i>Cormantijn</i>	47.667
<i>Deinsvliet</i>	Vlissingen	fregat	12	16-06-1715	Basta	<i>Zacconde</i>	37.669
<i>Juffrouw Maria</i>	Texel	buis	0	07-08-1715	Guinea	<i>Maria</i>	4.383
<i>Herstel van Zeeland</i>	Vlissingen	fregat	18	03-09-1715	Guinea	<i>Benin</i>	62.027
<i>Anna Catharina</i>	Middelburg	fregat	22	09-10-1715	Guinea	<i>Anna Catharina</i>	37.239
<i>De Jonge Elsenboom</i>	Middelburg	fregat	14	07-11-1715	Calabar	<i>Gelderland</i>	18.617
<i>Vijff Gebroeders</i>	Vlissingen	fregat	12	14-11-1715	Calabar	<i>Zeelandia</i>	16.893
<i>Koning van Pruijssen</i>	Vlissingen	fregat	28	22-02-1716	Assine	<i>Hollandia</i>	60.133
<i>St. Joseph Galeij</i>	Vlissingen	fregat	6	26-11-1716	Rio Gabon	<i>Vriesland</i>	7.197
<i>Kleijne Hoop</i>	Zierikzee	fregat	?	19-07-1718	Bercoe	<i>Nieuwe Hoop</i>	32.270
Totaal							406.403